

des Herzogthums Krain in deutsch und krainerischer Sprache u. s. w. als Commentar zur Special-Karte des Herzogthums Krain (Laibach, 1846. 8. 159).“ Kar se bere v predgovoru o tem, kako se prav izrekujejo in sklanjajo lastne imena krajevne, je spisal mu menda Metelko. Vredba ni povsod dosledna; sestava imenska pa in pisava je dokaj dobra. — Nekoliko po tej knjigi je vravnal celo „Abecedni spisek imén vseh seliš, grašin, gradov in gradičev v Kranjski Vojvodini“ z ozirom na razdelitev dežele leta 1854, ki je (v IV. str. 214., slov. nem. spisek str. 46) na svetlo prišel l. 1857 v deželnem vladnem listu v Ljubljani. — L. 1853 je sestavil P. Kozler zemljovid slovenske dežele, in l. 1854 „Kratek slovenski zemljopis in pregled politične in pravosodne razdelitve ilirskega kraljestva in štajerskega vojvodstva s pridanim slovenskim in nemškim imenikom (str. 57) mest, tergov, krajev“ itd. (Na Dunaju 8. XXIV). Kranjske krajevne imena kaže naj bolje „Catalogus Cleri dioec. Labac.“, ki jih ima od l. 1866 tudi po slovenski, zdaj že precej popolnoma. — Vladni tolmači imajo toraj v tem oziru sedaj lahko delo, vse drugače kot nekdanj Metelko.

Šolsko obzorje.

Iz Zagreba. Program razstave učnih pripomočkov prvega splošnega hervaškega učiteljskega zbora v Zagrebu meseca avgusta l. 1871.

1. S prvim splošnim hervaškim učiteljskim zborom se bo vredila razstava razuverstnih učnih pripomočkov, ktera se bo 19. avgusta odperla in 29. avg. zaperla.

2. Namen tej razstavi je ta, da se naše domače učiteljstvo seznaní z vsemi pripomočki, ktere kjerkoli rabijo za olekšavo in za boljše napredovanje v poučevanju.

3. Da se pa le izvrstnim in s skušnjo za dobre poterjenim učnim pripomočkom odpre pot v naše šolstvo, se bojo imenovali posebni strokovnjaci, ki bojo vse take učne pripomočke razsodili in potem svojo razsodbo v razstavnem izkazu priobčili.

4. Najizvrstniše in najboljše stvari, ki bojo v razstavi, se bojo v razmernem številu kupile in s posebno lotrijo, ki se ima v ta namen osnovati, izigrale.

5. Vsak ima stvari za razstavo na svoje stroške semkaj poslati, a razstavin odbor mu bo pozneje na stroške odborove stvari uazaj odpravil.

6. Tudi bo razstavin odbor poskrbel, da železniška in parobrodaska društva znižajo vozno ceno za reči, ki bojo tej razstavi namenjene; zato pa tudi vsak, kdor hoče kaj poslati, mora razstavnemu odboru kmalu naznaniti, koliko bo zvezkov ali paketov, da mu namreč odbor v pravem času za ta namen potrebne izkaznice (certifikate) more poslati.

7. Ta razstava je razdeljena na 6 razredov, a vsaki razred na več podrazredov.

I. razred.*Zabavišča (igratišča = Kindergärten) s 4 podrazredi.*

1. Učn^h pripomočki; 2. aparati; 3. raznoverstno gradivo; 4. igrališčna dela.

II. razred.*Hervaške in serbske šolske bukve s 5 podrazredi.*

5. Abecedniki; 6. čitanke in druge šolske knjige; 7. knjige za meščanske šole in realke; 8. knjige za uč. izobraževališča; 9. veroučne knjige.

III. razred.*Učilni pripomočki s 10 podrazredi.*

10. Podobe za kazalni poduk; 11. raznoverstne prirodopisne in tehnološke zbirke; 12. fizikalni in kemični aparati; 13. zemljevidi, globusi in drugi pripomočki zemljepisni; 14. aparati pri branju in številjenju; 15. lepopisni aparati, pisni zvezki, predpisi in raznoverstne številne tablice; 16. risarski aparati, obrazci, risanje in modeli; 17. Učni pripomočki za cerkveno in šolsko petje in godbo; 19. modeli šolskega poslopja.

IV. razred.*Dela šolske mladine s 3 podrazredi.*

20. Lepopisi, jezikoslovne in številne vaje, risanja ljudskih in mestnih šol, kakor tudi preparandij, ali le take, s katerimi se hoče kaka metoda pokazati (od vsake šole in od vsacega se bo namreč le po en primerek sprejemal); 21. raznoverstni modeli gospodarskih aparatov; 22. ženska ročna dela, tudi le taka, s katerimi se kaže metoda.

V. razred.*Hervaški in serbski šolski spisi za mladost in učitelje s 3 podrazredi.*

23. Spisi za mladost, pobožnega, podučnega in kratkočasnega zapopadka; 24. pedagojska, didaktična in metodična dela; 15. rokopisi, ki so namenjeni mladosti, ali pa učiteljem ljudskih šol.

VI. razred.*Pedagojsko-didaktični spisi drugih narodov s 4 podrazredi. *)*

26. Pedagojska, didaktična in metodična dela; 27. pedagojski časopisi; 28. šolske bukve in važnejši spisi in časopisi za mladost; 29. popularno-znanstvene bukve za daljše izobraževanje ljudskih učiteljev.

Za razstavni odbor I. splošnega hervaškega učiteljskega zbora:

Ljudevit Modec,
predsednik.

Ljudevit Tomšič,
tajnik.

Iz Notranjskega. (*Učiteljski zbor v Planini.*) Na prijazno vabilo okrajnega šolskega nadzornika, g. F. Stegnarja smo se 2. marca t. l. zbrali učitelji logaškega okraja v Planini k prav važnemu zboru. Nazočih

*) V tem razredu so tedaj tudi Slovencem predalčki odperti.

je bilo 14 učiteljev tega okraja; manjkalo jih je tedaj jako malo, kar priča o njih veselji do družabnega zborovanja. Bil je nas tudi počastil gospod Kovšca, šolski prijatelj in predsednik krajnega šolskega sveta v Planini, ki je ves čas — 5 ur je trajalo razgovorjanje — prav pazljivo poslušal naše šolske razprave. Tudi gosp. učitelj K. Dermelj iz bližnje Postojne je prisel k svojim tovaršem, kar nas je prav serčno veselilo.

Zborovanje je pričel g. nadzornik, ki je v svojem vvodnem govoru goreče pozdravljal zbrane učitelje in zahvaljeval se jim, da so njegovi prvi želji, to je, prvemu povabilu radi vstregli, ter tako obilo prišli k tej skupščini. Na dalje je povdarjal važnost učiteljskega zborovanja in družjenja rekoč: Vsi stanovi se dan danes shajajo v zbere in skupščine, vsi spoznavajo korist družabnega življenja, in tudi veliko jih že živa materijalen in duševen dobiček, ki ga jim prinaša praktično porabljenje važnega reka: „V združbi je moč in napredek.“

Še naj več je pa nam ljudskim učiteljem treba pogostnega zborovanja. Mi, ki se smemo ponosno prištevati k naj imenitnejšim stanovom, ki smo poklicani, da ljudstvo, zlasti mladino, vzrejamo in podučujemo, mi, ki so nas do sedaj v splošnem življenju še tolikanj prezirali, mi se moramo povzdigniti do tiste veljavnosti pred svetom, po kateri nam bode mogoče, z resničnim vspehom delati za ljudsko omiko in ljudski blagor! Da pa dospemo do te nam dostojne stopnje, skerbeti moramo, da si zboljšamo svoj duševni in materijalni stan. Kako bodemo pa to storili, pomenkovali se bodemo v učiteljskih zborih, h katerim se bodemo še večkrat shajali. Pri zborih razodenite, dragi gospodje, prav odkritoserčno svoje želje. Kar ktereга teži, naj pové in naznani. Le odkritoserčnost in ljubezen naj nas navdaja!

Za danes smo postavili na dnevni red novi učni in šolski red. Ta je toda preobširen, da bi ga mogli že danes vsega razložiti in o vseh njegovih točkah na tanko dogovoriti se, kako bi se jih dalo naj primerneje v djansko rabo vpeljati. Vsak stavek, še vsaka besedica je v njem tako važna, da bi potrebovali cel teden; ako bi hotli vse odstavke le malo razjasniti. Zatorej bodemo danes le k nekterim §§. potrebne opombe dostavljali.

V 1. oddelku je govorjenje o šolskem obiskovanji ali o hoji v šolo. Da so otroci pridno v šolo hodili, v to so jih pred novimi šolskimi postavami duhovni prav zelo spodbujali. Sedaj so nekteri duhovni, žalibog, merzli do šole. Drugi se pa še dalje za šolske zadeve zanimivajo, ter še dalje delajo na pospeh šolstva. Ti bodo, zlasti če so tudi predsedniki v krajnem šolskem svetu, še zanaprej stareše in otroke spodbujali k pridnemu šolskemu obiskovanju. Kjer pa ni tako blagega duhovnega gospoda, tamkej mora učitelj pomoči iskati pri krajnem šolskem svetovalstvu, in ako to ne more neopravičenega in nerednega šolskega obiskovanja odpraviti, oberne naj se učitelj na okrajni šolski svet.

Na to popraša g. nadzornik učitelje, kako je šolsko obiskovanje v posamesnih krajih. Ti so se večidel v tej zadevi močno pritoževali. V §. 4. uč. reda so naštetih 4 vzroki, ki šolske zamude opravičujejo. G. nadzornik vpraša dalje, ali so po njihovih krajih še drugi zadržki, ki ovirajo redno hojo v šolo. Imenovali so: daljavo do šole, pašo, revščino in šolski denar ali šolnino. O poslednji so se zlasti britke pritožbe slišale. Povedali so, da jim ljudje ta denar nikakor odrajtati nočejo, da rajše otroka v šolo ne pošiljajo, da jim le šolnine plačevati ni treba. Zopet so učitelji tega okraja preserčno željo in prošnjo izrekli, da bi deželni zbor kranjski

pri posvetovanji o vzdrževanju ljudskih učiteljev vendar le odpravil neprijetno šolnino. Tudi druge prežalostne jeremijade o svojem slabem materialnem stanu so pri tej priložnosti učitelji pripovedovali, pa tukaj jih nočem ponavljati; vsaj me je pri zboru zavoljo tega že dovelj serce bolelo.

Kot velik zadržek redni hoji v šolo so imenovali učitelji tudi tako imenovano sprasevanje v kerščanskem nauku, ker so duhovni, ki imajo namreč navado, da v zimskem in pomladanskem času po več mesecev razun šolskih ur šolsko mladino podučujejo v veroznanstvu za prejemanje zakramenta sv. pokore in sv. obhajila. Učitelji so rekli tako-le: Do desetih dopoldne imamo šolo; potem pride duhoven v šolo in uči še dve uri kerščanski nauk. Otroci, ki so daleč domá, pridejo iz šole pozno domú in ne morejo popoldne v šolo. Tako se tedaj prigodi, da je potem popoldne naj večkrat prazna šola. Kdo je tega kriv? Otroci gotovo ne! Tudi bi nekteri učitelj, ki imajo poldnevni nauk, večje učence radi po tri ure dopoldne podučevali; ali ravno omenjeni zadržek jim je na poti. Da bi se ta neprilichnost odpravila, nasvetovalo se je, da bi se okrajni šolski svet do gg. duhovnov s prošnjo obrnil, da bi ti šolsko mladino ne priderževali toliko časa v šoli.

§. 8. učn. reda veli, da šolsko leto traja 46 tednov. Učitelji pa so rekli, da na deželi včasi po več tednov zavoljo raznih velikih opovir šole ni, tedaj na kmetih se bode v tem oziru težko postavi zadostovalo.

K §. 22. je g. nadzornik povdarjal, da naj učitelji pri svojih učencih posebno gledajo na snažnost, o kateri se je prav veliko govorilo, kar pa tukej ne utegnem ponavljati.

K §. 24. se je opomnilo, da naj učitelj pri kaznovanju učencev zastran večih pregreškov pomoči prosi krajnega šolskega predsednika, ker učiteljeva avtoriteta ne izdá vsikdar dovelj in da se mu ne bode očitala prevelika ojšrost, pristranost ali celó krivica.

Razgovarjaje se o dolžnostih učiteljevih priporoča g. nadzornik učiteljem, da naj si omislijo svojo šolsko kroniko, kamor naj pridno zapisujejo važne svoje šolske dogodjaje. Tudi druge zapisnike šolske, p. inventar, naj imajo učitelji v lepem redu. Pri §. 30. jih opominja, da naj do časa v šolo dohajajo, da ne puščajo nič časa otrok samih; kajti otroci morajo v družbi biti vedno pod paznim nadzorništvom.

Pri §. 42. se je govorilo o razdelitvi učencev v razrede in oddelke. Za načelo je obveljalo: Poleg postave se ravná število razredov po številu učiteljev; v razredih pa naj se več oddelkov brez djanske potrebe ne napravlja. Vsi oddelki naj bodo hkrati pri šolskem nauku, to je: naj bode celodnevno podučevanje. Le tam, kjer vsi učenci ne morejo biti hkrati v šoli, naj veljá le poldnevni nauk. Pri §. 47. se je omenilo, da nekterim učiteljem zastran raznih ovir nikakor ni mogoče, da bi se na teden toliko ur podučevalo, kolikor postava zahteva. G. nadzornik jih navdušuje, da naj storé, kar je le v njih moči, da spolnujejo postavo, ki meri le na napredek in povzdigo šolstva.

G. nadzornik je na dalje razlagal o metodi pri podučevanju raznih učnih predmetov v ljudski šoli. Pri nauku v maternem jeziku je priporočal, da bi si učitelji prizadevali v šoli književni jezik govoriti in bi tudi svoje učence polagoma k temu napeljevali. Tako ravnanje bode naj boljši sad prinašalo. S tem se bode učencem naj lože pripomoglo, da se na lahek način izurijo v spisji in pravopisji; s tem se tudi vadijo v razumevanji slovenskih knjig, katerih branje naj se zlasti priporoča večim učencem

in učenkam. Pri nauku v slovenskem jeziku naj se pa tudi slovnica slovenska pridno goji; ta naj se že v prvem razredu po mogočnosti obdeluje. Ravno tako dobre opombe je podajal g. nadzornik za podučevanje v lepem in gladkem branji.

Zastran nauka v številjenji se je določilo, da naj bi bile dr. Močnikovce številske knjižice vodilo za ljudske šole učencem in učiteljem. Naprava teh knjižic naj bode tedaj šolam logaškega okraja prva skerb, zlasti potem, kedar se bodo poslovenile, kar se prihodnje šolsko leto za gotovo pričakuje. Ker 7 šol v tem okraju še nima ruskega stroja za računstvo, obljubi g. nadzornik, da jim ga hoče v kratkem preskerbeti.

Kar zadeva nauk v oblikoslovji in risanji, izreklo se je, da v ljudskih šolah tega okraja ne bode mogoče temu nauku veliko šolskih ur na teden odmeriti; gojiti ga bode treba le pri priložnosti v zvezi z drugimi predmeti p. pri pisanji, zemljepisji itd. Vendar pa bode treba učence seznaniti s pojmi nekterih naj poglobitnejših teles, plani, čert itd., ter jim razjasniti razne kote, vogelnike, krog; jim povedati o štirjaški in kubiški meri in še več družega, ako bode čas pripuščal. Ako se bode risanje vpejlalo kot samostojin predmet, kazal je g. nadzornik, kako bode treba velike šolske table in tablice učencev v ta namen pripraviti, da se bode podučevalo po stigmografični metodi, ktero je g. nadzornik naj bolj priporočal.

Zastran nauka v pisanji je g. nadzornik živo povdarjal korist „podkladkov za lego“. Razložil je njih rabo, in potem jih je več razdelil med zbrane učitelje, ki naj jih v svoji šoli rabijo.

Podučevanje v rečnih naukih je le mogoče, ako ima šola potrebne učne pomočke. Za tega del naj bode prva skerb učiteljev, da pri srenji na to delajo, da jih jim koj napravi. Za prirodopis je bil g. ogleda več velikih „Schubertovih“ podob seboj prinesel. Na teh so živali v veliki meri naslikane, da jih lahko vsak učenec že od daleč dovelj razloči. Prodajajo se po nizki ceni — po 10 kr. — pri gosp. Giontiniju v Ljubljani. Za zemljepisje so se omenili „Handketovi“ stenski zemljovidi in Ratzovi fotolitografični.

Ker je bila že ura tri odbila, je g. nadzornik prenehal svoje temeljito in umevno razlaganje in poročal je še knjižničar okrajne učiteljske bukvarnice v Idriji o njenem stanu. O tem pa še prihodnjic kaj; za danes naj bi bilo „Tovaršu“ in njegovim č. bralcem s tem vstreženo!

Iz Ljubljane. (Javna pohvala.) Deželni šolski svet krajski izreka z oglasom dne 9. marca t. l. naslednjim pospeševalcem šolstva hvalo in pripoznanje: 1) Osebnost so opravljali in oskerbovali prostovoljne šole: Župni oskerbnik Lorenc Mencinger na Golem; Janez Ankerst v Javorji; Ignacij Tavčar v Želmljah; Janez Teran v Zlatem Polji; Janez Kapus v Pečah; France Zaveršnik pri sv. Gothardu; Janez Podgoršek na Ubelskem; Janez Dolničar v Planini nad Jesenicami, Jernej Ramoveš v Spodnji Idriji in Ivan Zagorjan v Rovtah. 2) Posebno marljivo so s svojim uplivom pripomogli šolstvu: okrajni glavarji v Postojni, Černomlji in Planini; dekana Jože Rozman in Anton Aleš; župniki Janez Vovk v Šent-Jernej; Šimon Zadnik v Verhu; Anton Krašovec v Adlešičah; Gašper Gašperlin na Bučki; Matija Marolt v Dobernc̄ah; Andrej Skrabec v Toplicah; Janez Burger na Berdu; Jože Lomberger v Tujnicah; Florijan Prelesnik v Špitalicah; Janez Kapel pri sv. Jakobu; Anton Namr̄e v Šmartnem pod Šmarno goro; Janez Dolinar v Kopajni; Anton Anžur v Šenčurji; Janez Kaplenek na Blokah; Janez Knavs, vikarij v Kerškem; župna opravnik Janez Kramar v Čemšeniku in

Jože Razboršek v Vodleah; duhovščina v Horjulu in Št. Vidu nad Ljubljano; Jurij Jarc v Št. Mihaelu; Anton Hočevár v Doberničah; Janez Kobilica pri sv. Petru in Valentin Skulj v Dolu. Izmej učiteljev: Jakob Mencinger v Ternovem; Peter Cebin v Kranji; šolski ravnatelji: Janez Juvan, Miha Lazar in Lorenc Sadar; učitelji: Jože Tuma, Janez Mandelc, France Mercina, France Kenda, Nikolaj Stanonik, France Muhič, Luka Kožuh, France Lunder, Gregorij Koželj, Valentin Krek, France Golmajer, France Gros, Anton Bezeg, Matija Bernik, Jože Jerom, France Duhnar, Gregorij Arko, Alojzij Jeršè, France Černilec, Jurij Adlešič in učiteljica Marija Jakl. 3) Gmotno so podpirali šolstvo: Deželni zbor kranjski, ki je v porazumljenji z deželno vlado iz preostankov več. kulturnega zaklada odločil 1000 gld., iz katerih se je šolam omislilo dožnega orodja in učiteljem, ki so bili glede poduka o poljedelstvu posebno uspešni, dala nagrada. Enaki znesek je odločila ljubljanska hranilnica v ta namen, da se revnišim učencem oskerbè šolske potrebščine in učne potrebščine za šole. Dalje grajšček France Viktor Langer pl. s Podgore v Pogancih, Edvard Schaffer v Vinski Gorici pri Trebnem; fužinski vodje Friderik Langer v Zagorji in Dobner na Fužinah pri Žužemberku; fužinski in grajščinski lastnik Viktor Ruard na Savi; fužinski lastnik Karol Pibovec v Kropi; župan Janez Pretner na Koroški Beli; župnik Janez Brodnik in Leopold Albrecht v Dobu; lastnik zavoda Alojzij Waldherr v Ljubljani; društvo čitalnica v Ljubljani; mestjani v Kamniku; nune v Ljubljani in Škofji Loki, frančiškani v Ljubljani, Novem mestu in Kamniku in kapucini v Škofji Loki.

— Društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem. Pristopila sta gg.: Lunder Fr. z Berda pri Podpeči z 13 gl. 50 kr. vpisnine in z letnino 6 gl. za l. 1871.; Praprotnik Fr. iz Lesec na Gorenskem z 10 gl. vpisnine in z letnino 4 gl. za l. 1871. Plačali so gg.: Gogala Ant. iz Begunj za l. 1870. — 5 gl. in za l. 1871. — 6 gl.; Borštnik Janez iz Šmarije za l. 1871. — 6 gl.; Suhadobnik Leop. iz Šmartna za l. 1871. — 6 gl.; Bezeg Ant. od Sostra za l. 1871. — 6 gl. in Zorè Fr. iz Spodnjega Tuhinja za l. 1871. — 6 gl.; Jevšček Jakob s Prema na račun 10 gl.; Novak Janez s Prečne dolgá 12 gl.; Sajè Janez s Predoselj 6 gl. za l. 1871. *)

— Učiteljsko društvo za Kranjsko. Vnovič so pristopili gg.: Šolar Janez, gimn. profesor in ud. e. k. dež. šolskega svetovalstva z 1 gl. vpisnine in 1 gl. podpornine in z 2 gl. letnine za l. 1871.; Hiti Luka, e. k. okrajni šolski nadzornik za postonjski šolski okraj vpisnine 1 gl. in letnine 1 gl.; Zarnik Martin s Kroke na Gorenskem z 1 gl. vpisnine in z 1 gl. letnine za l. 1871.; Razlag Radoslav, dr., odvetnik, kot podpornik z 1 gl. vpisnine; Tuma Janez, učitelj v Mengišu z 1 gl. vpisnine. Plačali so gg.: Rozman Janez, duhoven v Ljubljani, 1 gl. podpornine; Ramoveš Jernej, duhoven v Spodnji Idriji, 1 gl. za l. 1871.; Borštnik Janez iz Šmarije 1 gl. za l. 1871.; Gogala Anton iz Begunj na Gorenskem 1 gl. za l. 1871. in 1 gl. za l. 1872.; Sadar Lovro, ravnatelj v Škofjiloki 1 gl. za l. 1871.; Božič Leopold iz Planine za l. 1870. in Pavčič Jožef z Vel. Lašč za l. 1869. po 1 gl.; Gorjanec Janez iz Škofjeloke, Böhm Ignaci, Dovžan Lovro in Santnar Januar s Kočevja vsi po 1 gl. za l. 1870.; Sajè Janez s Predoselj in Uršič Janez iz Zgornj. Tuhinja oba po 1 gl. za l. 1871.

*) Druge že prejete doneske poterdimo pozneje.